

Endiste parlamendiliikmete assotsiatsioonid Euroopas ja Jaapanis

Kaarel Haav (RiTo 1), Riigikogu Kantselei

Kai Priks (RiTo 1), Riigikogu Kantselei

Endiste parlamentääride mitteformaalsed või ametlikult registreeritud assotsiatsioonid on maailmas laialt levinud tava. Peale rahvus ühenduste on Saksa, Prantsuse, Belgia, Itaalia ja Türgi saadikute initsiatiivil loodud ka Euroopa endiste parlamendiliikmete katus assotsiatsioon. Samuti eksisteerib Põhjamaade assotsiatsioon. Nimetatud assotsiatsioonide ametlikuks kooskäimise vormiks on iga-aastased koosolekud, samuti korraldatakse loengusarju, külastusreise oma riigis (Saksamaa, Soome, Belgia) ja teistesse riikidesse (Prantsusmaa, Saksa maa, Soome, Rootsi, Belgia). Endistele saadikutele on tagatud sissepääs parlamendihoonesse, raamatukokku, organisatsioonilistes küsimustes teenindavad neid parlamendiametnikud. Assotsiatsioonide tegevust finantseeritakse tavaliselt liikmemaksudest. Regulaarselt toetavad aga nn veteranide klubisid *Bundestag*, Belgia Ülem- ja Alamkoda ning *Riksdag*. Taani parlament toetab osaliselt oma endiste saadikute üksikuid üritusi. Oma infolehte või nädalalehte annavad välja Jaapani Ülemkoja ja Saksa assotsiatsioonid.

Järgnevalt kirjeldame Soome, Rootsi, Taani, Belgia, Prantsuse, Saksamaa, Jaapani, Poola assotsiatsioonide tegevust lähemalt.

Euroopa Endiste Parlamendiliikmete Assotsiatsioon

Eeltööd endiste parlamentääride üleeuroopalise katusorganisatsiooni loomiseks algasid 1981. a. Saksa ja Prantsuse saadikute kohtumisest Bonnisis. Nende kohtumistele lisandusid varsti ka Belgia ja Itaalia saadikud. 1986 sõlmiti juba esimene koostöökokkulepe. 1993 asutasid Belgia, Itaalia, Prantsusmaa, Saksa ja Türgi saadikud *Association europeenne d'anciens parlementaires des pays membres du Conseil de l'Europe*. Selle esimeseks presidendiks sai prof. **Vedovato**, Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Kogu endine president, tema järglaseks sai 1996 **M. Augarde**. Administratiivne keskus on Brüsselis, Belgia Senati juures.

Soomes loodi endiste parlamendiliikmete assotsiatsioon 1990. aastal. Assotsiatsiooni kutsus kokku spiiker Kalevi Sorsa. Asutamiskoosolek peeti parlamendi saalis.

Assotsiatsioon on registreeritud Soome assotsiatsioonide registris. Selle ingliskeelne nimetus on *Finnish Association of Former Members of Parliament*.

Assotsiatsioon püüab rakendada endiste parlamendiliikmete kogemusi parlamentaarse demokraatia edendamiseks. Samuti püütakse soodustada solidaarsust nii oma kodumaa kui ka teiste maade endiste parlamendiliikmete vahel.

Nimetatud eesmärkide teostamiseks assotsiatsioon

1. korraldab endistele parlamendiliikmetele kohtumisi ja diskussioone,
2. jagab parlamendi tööga seotud informatsiooni ja kogemusi,
3. informeerib oma liikmeid aktuaalsetest teemadest,
4. tegeleb endiste parlamendiliikmete probleemide ja muredega.

Assotsiatsioon on sõltumatu ja parlamendist eraldiseisev, parlamendi ametnikud aitavad siiski assotsiatsiooni kõigi administratiivsete küsimustega tegelemisel.

Assotsiatsiooni finantseerivad selle liikmed (aastamaks on 50 Soome marka). Liikme- maksudest kaetakse assotsiatsiooni informatsioonikulud, direksiooni sõidukulud ja kulutused, mis kaasnevad väliskülastajatega.

Assotsiatsioon ei ole taotlenud ega saanud riiklikku toetust, sh Eduskunnalt.

Siiski toetab Eduskunta assotsiatsiooni tegevust, hüvitades iga-aastaselt üldkoosolekul osalejate sõidu Soome piires. Koosolekuid on peetud Soome erinevates paikades. Eduskunta hüvitab assotsiatsiooni liikmetele ja nende abikaasadele ka sõidukulud Põhjala endiste parlamendiliikmete assotsiatsiooni üldkoosolekule.

Põhjala assotsiatsiooni esindajad külastavad regulaarselt iga-aastasi üldkoosolekuid. Eduskunta hoolitseb nende eest Helsingis viibimise aja jooksul.

Üldkoosolek toimub tavaliselt kevadel. Mõni linn kutsub assotsiatsiooni visiidile, võõrustab lõunaga ja annab linnavolikogu ruumi koosoleku pidamiseks. Peale koosolekut toimub mingi valdkonna eksperdi ettekanne või tutvustav ringkäik mõnda kohalikku institutsiooni (nt ülikool). Sellele järgneb linnapea vastuvõtt, mis lõpetab sündmuse.

Assotsiatsiooni ülejäänud üritused toimuvad sügisel Eduskunna saalis, kui peaminister esitab ülevaate poliitilise situatsiooni kohta. Peaaegu kõik endised parlamendiliikmed on ühinenud assotsiatsiooniga ja respektseeritud Eduskunnas.

Rootsis võivad endised parlamendisaadikud, kelle volitused on lõppenud, ühineda nn Veteranide Klubiga (*Riksdagens veteranförening*). Vastavalt põhikirjale on klubi eesmärgiks kokku kutsuda ekssaadikuid, et jagada parlamentaarsest tööst saadud kogemusi. Selle aasta tähtsündmuseks oli reis Eestisse, mis toimus mai alguses. Planeeritud olid Rootsi saatkonna ja Riigikogu külastused, kohtumised praeguste ja endiste Riigikogu liikmetega. Praeguse seisuga on klubil ca 550 liiget, kes maksavad liikmemaksu 100 Rootsi krooni. Klubi liikmed valivad endi seast juhatuse, kes peab 5–6 koosolekut aastas.

Rootsi veteranide klubi tegevust toetab parlamendi spiiker, kes näiteks korraldab lõuna seoses klubi iga-aastase koosolekuga. Klubi saab rahalist toetust *Riksdagilt* (180 000 Rootsi krooni aastas).

Taanis eksisteerib Soomega analoogne endiste parlamendiliikmete assotsiatsioon, kel on samad eesmärgid ja töövormid. Taani on maa, kus mitteformaalne ja seltskondlik tegevus on väga tähtis, kuid selle tegevuse formaliseeritusele ja institutsionaliseeritusele ei pöörata

suurt tähelepanu. Seetõttu pole Taani assotsiatsioon ka ametlikult registreeritud, see aga ei takista riigil tema ettevõtmisi toetamast. Taani riik toetab aktiivselt kolmandat sektorit, kuid ta ei tee seda 100 % ulatuses. Riik toetab ka endiste parlamendiliikmete assotsiatsiooni paljusid üritusi, kuid selleks on vaja iga kord uut taotlust ja toetus on vaid osaline (näiteks kolmandiku kulude ulatuses). Üldreeglina peavad ka liikmed ise oma üritusi finantseerima, samuti peavad nad otsima teisi sponsoreid.

Belgias on asutatud assotsiatsioon *Pro Lege*, kuhu kuuluvad nii Ülemkoja kui Alamkoja endised parlamentärid. Kaks korda aastas korraldatakse nn mõtiskluspäev. Igal aastal leiab aset üldkoosolek. Samuti organiseeritakse reise Belgias ja välismaal.

Assotsiatsioon saab iga-aastas rahalist toetust Ülem- ja Alamkojalt (kummaltki kuni 200 000 belgia franki). Lisaks sellele on assotsiatsiooni liikmetele kehtestatud aastamaks 1250 belgia franki.

Prantsusmaal võivad endised senaatorid astuda "Senati sõpruskonda", mis kujutab endast ametlikku põhikirjal baseeruvat ühendust. Senati sõpruskonna põhikiri on vastu võetud erakorralisel üldkogu istungil 15. nov. 1972 ja muudetud erakorralistel üldkogu istungitel 19. nov. 1979, 21. nov. 1980 ja 20. mail 1996.

Senati sõpruskond peab aastas kaks koosolekut, millega kaasneb lõunasöök. Samuti organiseeritakse aastas kaks reisi, millest üks toimub nädal aega Euroopas ja teine, kahepäevane, kaugemal marsruudil.

Senati sõpruskond toimib tänu liikmemaksudele ning ei saa mingit toetust Senatilt, kuid võib oma posti tasuta Senati kaudu edasi toimetada.

Endistele senaatoritele on kehtestatud pension ning nad on endiselt Senati sotsiaalkindlustuskassa liikmed. Neil on vaba sissepääs Luxembourg'i paleesse, Senati restorani ja raamatukokku. Endistele senaatoritele kehtivad transpordisoodustused õhutranspordi ja raudteetranspordi osas.

Saksamaal asutati endiste *Bundestagi*, *Landtagi* ja Europarlamendi liikmete ühendus 3. mail 1977. a. Ühendusel on oma põhikiri, kaks korda aastas antakse välja oma ajalehte *Nachrichte*. 1999. aasta alguse seisuga on ühendusel 600 liiget.

Ühenduse organiteks on üldkoosolek ja juhatus. Üldkoosolek toimub vähemalt kord aastas. Tavaliselt võtab neist osa 60–120 liiget. Juhatus valitakse kaheks aastaks. Juhatus koosneb presidendist, kahest asepresidendist, sekretärist ja varahaldajast, võib olla ka kuni neli kaasistajat. Juhatus valib auametina ka ärijuhi.

Liikmemaks on 150 Saksa marka aastas. *Bundestag* toetab ühendust 140 000 margaga aastas. Ühendusel on oma büroo ja ärijuht. Aastakäive ulatub 240 000 margani.

Bundestag saadab kõigile liikmetele nädalalehte *Das Parlament*.

Üheks suuremaks iga-aastaseks regulaarseks ürituseks on mõne liidumaa külastamine. Korraldatakse ka teiste maade sõsarorganisatsioonide külastamist. 1998. a. esimesel poolel käidi Kopenhagenis, Pariisis, Viinis, Virginias, Arnheimis ja Brüsselis. 1996. a. käidi Riias. Ühendus korraldab ka temaatilisi koosolekuid.

Jaapanis on kaks endiste parlamendiliikmete assotsiatsiooni: Esindajate Koja (*House of Representatives*) ja Ülemkoja (*House of Councilors*) assotsiatsioon. Alamkoja assotsiatsioon on mitteformaalne, kuid Ülemkoja endiste parlamendiliikmete assotsiatsioon on ametlikult registreeritud, neil on põhikiri ja kirjalik iga-aastane tegevusplaan. Assotsiatsioon annab neli korda aastas välja oma infolehe.

Ülemkoja assotsiatsiooni peamised tegevusvaldkonnad on järgmised:

1. parlamentaarsete süsteemide uurimine ja analüüs,
2. loengute, konverentside ja väljaõppe korraldamine,
3. parlamentaarse tegevuse alaste publikatsioonide kogumine ja selleteemaliste raamatute väljaandmine.

Mõlemad kojad on endiste parlamendiliikmete assotsiatsioonidele eraldanud kontoriruumid parlamendi hoones. Nad võivad kasutada ka komisjonide uurimis-teenistuse mõningaid teenuseid, rahvusraamatukogus asuvat parlamendiliikmete lugemissaali ja rahvusraamatukogu uurimus- ja seadusandlusbüroo teenuseid.

Assotsiatsioonide tegevusi finantseeritakse üksnes liikmetasudest. Parlamendilt või valitsuselt assotsiatsioonid toetust pole saanud.

Poola endiste parlamendiliikmete assotsiatsioon kujutas algselt endast demokraatlikku opositsiooni, mis tekkis seoses 1989. aasta valimistega. See parlamentaarne grupp koosnes antikommunistlikest jõududest, mis hiljem lõhenes mitmeks parteiks. Peale lõhenemisi asutati 1996. aastal uus assotsiatsioon, mis nimetati Kodanike Parlamentaarseks Klubiks. Klubil on oma põhikiri ja kaks või kolm korda aastas peetakse koosolekuid. Organisatsioonilistes küsimustes assisteerib nimetatud klubi parlamendiliikmeid teenindava büroo ametnik. Klubi pole saanud oma tegevuse läbiviimiseks ja kooskäimisteks mingit rahalist toetust ei Poola Seimilt ega teistelt institutsioonidelt.

Ka **Eestis**¹ on praeguseks teadaolevalt eksparlamentääre ühendav organisatsioon loodud. 1994. aastal asutati grupp "20. augusti Klubi", mis on 20. augustil 1991. a Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" poolt hääletanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete vabatahtlik ühendus. Selle aasta üritusena kavandati kohtumisi Taani ja Rootsi endiste parlamendiliikmete assotsiatsiooniga, kuid ülalnimetatud Euroopa riikide eksparlamentääride organisatsioonide sarnasest ühendusest on veel vara rääkida – pealegi kuuluvad "20. augusti Klubi" liikmeskonda ka mitmed tänased Riigikogu liikmed.

Kasutatud kirjandus

(1997) Satzung und Mitgliederverzeichnis der Vereinigung ehemaliger Mitglieder des Deutschen Bundestages und des Europäischen Parlaments e.V. Stand: 1. September.

Riksdagens Veteranförening 1987.

Note concernant la creation d'une association d'anciens parlementaires. 25.03.1999.

Märkused

1. Riigikogu Kantselei personaliosakonna andmetel on Eestis 2000. a. 1. veebruari seisuga 112 endist Riigikogu liiget ja 80 EV Ülemnõukogu saadikut.